

๑๐. อุโปสถสูตร¹

[๗๑] เอวเม สุตฺ :- เอกํ สมยํ ภควา สวตถึยํ วิหริติ ปุพฺพารามे มิคารมาตุปาสาทะ. อถ โข วิสาखा มิคารมาตา ตทหุโปสเถ เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ, อุปลงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข วิสาขํ มิคารมาตโร ภควา เอตทโวจ “หนฺนท กุโต นฺ ตวํ วิสาখে อาคจฺฉสิ ทิวา ทิวสุสา”ติ. อุโปสเถหํ ภานเต อชฺช อุปวสามีติ.

ตโยเม วิสาখে อุโปสเถ. กตเม ตโย ? โคปาลกุโปสโถ นิคณฺจฺอุปสโถ อริยุโปสโถ. กถญจ วิสาখে โคปาลกุโปสโถ โหติ ? เสยฺยถาปี วิสาখে โคปาลโก สายณฺหสมเย สามิกานํ คาโว นิยฺยาเทตฺวา² อิติ ปฏิสถฺวจฺกฺชติ “อชฺช โข คาโว อมฺกสมฺมญฺจ อมฺกสมฺมญฺจ ปเทเส จริสุ, อมฺกสมฺมญฺจ อมฺกสมฺมญฺจ ปเทเส ปานีนยานิ ปีวีสุ. เสวทานิ คาโว อมฺกสมฺมญฺจ อมฺกสมฺมญฺจ ปเทเส จริสุสนฺติ, อมฺกสมฺมญฺจ อมฺกสมฺมญฺจ ปเทเส ปานีนยานิ ปีวีสุสนฺติ”ติ. เอวเมว โข วิสาখে อิทฺถจฺจโจ อุโปสเถโก อิติ ปฏิสถฺวจฺกฺชติ “อหํ ชฺวชฺช อิทฺถจฺจทญฺจ ชาทนียํ ชาที, อิทฺถจฺจทญฺจ โภชนียํ ภูณฺชึ. เสวทานานํ อิทฺถจฺจทญฺจ ชาทนียํ ชาทิสฺสามิ, อิทฺถจฺจทญฺจ โภชนียํ ภูณฺชิสฺสามี”ติ. โส เตน โสภาน อภิชฺฌาสมคเตน เจตสา ทิวสํ อติเนเมติ. เอวํ โข วิสาখে โคปาลกุโปสโถ โหติ. เอวํ อุปวตฺโต โข วิสาখে โคปาลกุโปสโถ น มหปฺพลโถ โหติ น มหานิสฺโส น มหาชฺฐติโก น มหาวิปฺผาโร.^(๑)

กถญจ วิสาখে นิคณฺจฺอุปสโถ โหติ ? อตถิ วิสาখে นิคณฺจฺวา นาม สมณชาตिका, เต สวากํ เอวํ สมากทเพนฺติ “เอहि ตวํ อมฺโก ปุริส เย ปุริตถิมาย ทิสาย ปาณา ปริ โยชนสฺตํ, เตสุ ทณฺฑํ นิกฺขิปาหิ. เย ปจฺฉิมาย ทิสาย ปาณา ปริ โยชนสฺตํ, เตสุ ทณฺฑํ นิกฺขิปาหิ, เย อุตฺตราย ทิสาย ปาณา ปริ โยชนสฺตํ, เตสุ ทณฺฑํ นิกฺขิปาหิ, เย ทกฺขินาย ทิสาย ปาณา ปริ โยชนสฺตํ, เตสุ ทณฺฑํ นิกฺขิปาหิ”ติ. อิติ เอกจฺจานํ ปาณานํ อนฺุททายาย อนฺุกมฺปาย สมากทเพนฺติ, เอกจฺจานํ ปาณานํ นานฺุททายาย นานฺุกมฺปาย สมากทเพนฺติ. เต ตทหุโปสเถ สวากํ เอวํ สมากทเพนฺติ “เอहि ตวํ อมฺโก ปุริส สพฺพเจลาณี³ นิกฺขิปิตฺวา เอวํ วเทหิ ‘น่านํ กฺวจินิ⁴ กสฺสจฺจิ กิณฺจนตฺสมี, น จ มม กฺวจินิ กตถจฺจิ กิสฺมญฺจจิ กิณฺจนตฺถี”ติ.⁵ ชานนฺติ โข ปนฺสฺส มาตาปิตโร “อຍํ อมฺหากํ ปฺตฺโต”ติ, โสปี ชานาติ “อิเม มยฺหํ มาตาปิตโร”ติ. ชานาติ โข ปนฺสฺส ปฺตฺตทาโร “อຍํ มยฺหํ ภาตฺตา”ติ. โสปี ชานาติ “อຍํ มยฺหํ ปฺตฺตทาโร”ติ. ชานนฺติ โข ปนฺสฺส ทาสกมฺมกรโปริสา “อຍํ อมฺหากํ อຍโย”ติ, โสปี ชานาติ “อิเม มยฺหํ ทาสกมฺมกรโปริสา”ติ. อิติ ยสฺมี สมเย สจฺเจ สมากทเพตพฺพา, มฺุสาวาทะ ตสฺมี สมเย

¹ พระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ฉบับ มจร. เล่มที่ ๒๐

² ฉ.ม. นิยฺยาเทตฺวา

³ ม. สพฺพเวราณี

⁴ อี. กฺวจิ, ฉ.ม. กฺวจนิ

⁵ ฉ.ม. กิณฺจนตฺถีติ, อี. มม กฺวจิ กสฺสจฺจิ กิณฺจนํ นตฺถีติ

สมาทเปนฺติ, อิทมฺสฺส มุสาวาทสฺมึ วทามิ. โส ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจเน เต โภเค อทินฺนํเยว ปริภุชฺติ, อิทมฺสฺส อทินฺนาทานสฺมึ วทามิ. เอวํ โข วิสาเฆ นิคฺคञฺจโปสฺโส โหติ, เอวํ อุปวฺตุโถ โข วิสาเฆ นิคฺคञฺจโปสฺโส น มหปฺฝโล โหติ น มหานิสฺโส น มหาชฺุติโก น มหาวิปฺผาโร. (๒)

กถญจ วิสาเฆ อริยฺโปสฺโส โหติ ? อุปกฺกิลิฏฺจสฺส วิสาเฆ จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. กถญจ วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเฆ อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรตี “อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา”ติ. ตสฺส ตถาคตํ อนุสฺสรโต จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกฺกิลิเสสา, เต ปหฺยณฺติ, เสยฺยถาปิ วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส สีสฺสสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส สีสฺสสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? กถญจ ปฏิจฺจ มตฺติกญจ ปฏิจฺจ อุทกญจ ปฏิจฺจ ปุริสสฺส จ ตชฺชํ วายามํ ปฏิจฺจ. เอวํ โข วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส สีสฺสสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. เอวเมว โข อุปกฺกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเฆ อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรตี “อิตฺปิ โส ภควา ๗เปฯ พุทฺโธ ภควา”ติ. ตสฺส ตถาคตํ อนุสฺสรโต จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกฺกิลิเสสา, เต ปหฺยณฺติ. อัยํ วุจฺจตี วิสาเฆ อริยสาวโก พุรฺหมุโปสฺถํ อุปวสฺติ, พุรฺหมฺนา สทฺธี สํวสฺติ, พุรฺหมญฺจสฺส^๖ อารพฺภ จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกฺกิลิเสสา, เต ปหฺยณฺติ. เอวํ โข วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. (๓. ก)

อุปกฺกิลิฏฺจสฺส วิสาเฆ จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ. กถญจ วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเฆ อริยสาวโก ฌมฺมํ อนุสฺสรตี “สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม สนนฺทิจฺุโก อกาลิโก เอหิปสฺสีโก โอบนยฺโก^๗ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ”ติ. ตสฺส ฌมฺมํ อนุสฺสรโต จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกฺกิลิเสสา, เต ปหฺยณฺติ. เสยฺยถาปิ วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส กายสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส กายสฺส อุปกฺกเมน ปริโยทปนา โหติ ? โสตฺติญจ ปฏิจฺจ จุณฺณญจ ปฏิจฺจ อุทกญจ ปฏิจฺจ ปุริสสฺส จ ตชฺชํ วายามํ ปฏิจฺจ. เอวํ โข วิสาเฆ อุปกฺกิลิฏฺจสฺส

⁶ ม. พุรฺหมญฺจ

⁷ ฉ.ม. โอบนยฺยิโก

กายสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ. เอวเมว โข วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส ปริยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเข อริยสาวโก ฌมฺมํ อนุสฺสรวติ “สุวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม ฌเปฯ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ”ติ. ตสฺส ฌมฺมํ อนุสฺสรวโต จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกกิลิฏฺสา, เต ปหฺยณฺติ. อयํ วุจฺจติ วิสาเข อริยสาวโก ฌมฺมฺโปสฺสํ อุปวสฺติ, ฌมฺเมน สํวสฺติ, ฌมฺมญฺจสฺส อารพฺภ จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกกิลิฏฺสา, เต ปหฺยณฺติ. เอวํ โข วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ. (๓. ข)

อุปกกิลิฏฺจสฺส วิสาเข จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ. กถญจ วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเข อริยสาวโก สํฆํ อนุสฺสรวติ “สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสํโฆ. อชฺชปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสํโฆ, ฌายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสํโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสํโฆ, ยทิทํ จตตาริ ปุริสยฺคานิ อญฺจ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสํโฆ อานุเนยฺโย ปานุเนยฺโย ทกฺขิเนยฺโย อณฺชลิกรณฺเีย อณฺตตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสา”ติ. ตสฺส สํฆํ อนุสฺสรวโต จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกกิลิฏฺสา, เต ปหฺยณฺติ, เสยฺยถาปิ วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส วตฺถสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส วตฺถสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ ? อุตฺถญจ⁸ ปฏิจฺจ ขารญจ ปฏิจฺจ โคมยญจ ปฏิจฺจ อุกกญจ ปฏิจฺจ ปุริสสฺส จ ตชฺชํ วายามํ ปฏิจฺจ. เอวํ โข วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส วตฺถสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ. เอวเมว โข วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเข อริยสาวโก สํฆํ อนุสฺสรวติ “สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสํโฆ ... อณฺตตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสา”ติ. ตสฺส สํฆํ อนุสฺสรวโต จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกกิลิฏฺสา, เต ปหฺยณฺติ. อयํ วุจฺจติ วิสาเข อริยสาวโก สํฆฺโปสฺสํ อุปวสฺติ, สํฆเณ สทฺธิ สํวสฺติ, สํฆญฺจสฺส อารพฺภ จิตฺตํ ปสฺสีทติ, ปามุชฺชํ อุปปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อุปกกิลิฏฺสา, เต ปหฺยณฺติ. เอวํ โข วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ. (๓. ค)

อุปกกิลิฏฺจสฺส วิสาเข จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ. กถญจ วิสาเข อุปกกิลิฏฺจสฺส จิตฺตสฺส อุปกกเมน ปริยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเข อริยสาวโก อตฺตโน สีลานิ อนุ

⁸ อ.ม.อุสมญจ

สุทธริ อชฌทานิ อจฺฉิททานิ อสพลานิ อกมฺมาसानิ ภูชิสฺसानิ วิญญูปฺปสฺตถานิ อปรามตถานิ
สมาธิสํวตฺตนิกานิ. ตสฺส สึลํ อณุสฺสรโต จิตฺตํ ปสึทฺติ, ปามุชฺชํ อฺบุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อฺบุกฺกิลฺลฺลา,
เต ปหึยฺนฺติ, เสยฺยถาปิ วิสาเฆ อฺบุกฺกิลฺลฺลฺลฺลฺล อาทาสสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเฆ อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล อาทาสสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ ? เตลญจ ปฏิจฺจ
ฉาริกญจ ปฏิจฺจ วาลญฺทฺทฺทญจ ปฏิจฺจ ปุริสสฺส จ ตชฺชํ วายามํ ปฏิจฺจ. เอวํ วิสาเฆ
อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล อาทาสสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ. เอวเมว โข วิสาเฆ อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล จิตฺตสฺส
อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ.

กถญจ วิสาเฆ อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล จิตฺตสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเฆ
อริยสาวโก อตฺตโน สึลานิ อณุสฺสรติ อชฌทานิ ... สมาธิสํวตฺตนิกานิ. ตสฺส สึลํ อณุสฺสรโต จิตฺตํ
ปสึทฺติ, ปามุชฺชํ อฺบุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อฺบุกฺกิลฺลฺลา, เต ปหึยฺนฺติ. อยํ วุจฺจติ วิสาเฆ อริยสาวโก
สึลฺลฺลฺล อฺบุปฺปชฺชติ, สึเลน สทฺธิ สํวสฺติ, สึลญจสฺส อารพฺภ จิตฺตํ ปสึทฺติ, ปามุชฺชํ อฺบุปฺปชฺชติ, เย
จิตฺตสฺส อฺบุกฺกิลฺลฺลา, เต ปหึยฺนฺติ. เอวํ โข วิสาเฆ อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล จิตฺตสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา
โหติ. (๓. ๕)

อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล วิสาเฆ จิตฺตสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ. กถญจ วิสาเฆ
อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล จิตฺตสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเฆ อริยสาวโก เทวตา อณุสฺสรติ
“สนฺติ เทวา จาตุมฺมหาธาตฺทิกา,⁹ สนฺติ เทวา ตาวตฺตีสา, สนฺติ เทวา ยามา, สนฺติ เทวา ตฺสึตา, สนฺติ
เทวา นิมฺมานรติโน, สนฺติ เทวา ปฺรณิมนิตวสฺวตฺตโน, สนฺติ เทวา พฺรหฺมกายิกา, สนฺติ เทวา
ตฺทตฺตริ,¹⁰ ยถารูปาย สทฺธาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิติ จฺตา ตตฺถูปปฺนฺนา,¹¹ มยฺหึปี ตถารูปา
สทฺธา สํวิชฺชติ. ยถารูปเณ สึเลน สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิติ จฺตา ตตฺถูปปฺนฺนา, มยฺหึปี ตถารูปํ
สึลํ สํวิชฺชติ. ยถารูปเณ สฺเตน สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิติ จฺตา ตตฺถูปปฺนฺนา, มยฺหึปี ตถารูปํ สุตํ
สํวิชฺชติ. ยถารูปเณ จาเคน สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิติ จฺตา ตตฺถูปปฺนฺนา, มยฺหึปี ตถารูปํ จาโค
สํวิชฺชติ. ยถารูปาย ปญฺญา ย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิติ จฺตา ตตฺถูปปฺนฺนา, มยฺหึปี ตถารูปํ
ปญฺญา สํวิชฺชติ”ติ. ตสฺส อตฺตโน จ ตาสญจ เทวตานํ สทฺธญจ สึลญจ สุตญจ จาถญจ
ปญฺญญจ อณุสฺสรโต จิตฺตํ ปสึทฺติ, ปามุชฺชํ อฺบุปฺปชฺชติ, เย จิตฺตสฺส อฺบุกฺกิลฺลฺลา, เต ปหึยฺนฺติ,
เสยฺยถาปิ วิสาเฆ อฺบุกฺกิลฺลฺลฺล ชาติรฺรูปสฺส อฺบุกฺกเมเน ปรีโยทปนา โหติ.

⁹ อ.ม. จาตุมหาราชิกา

¹⁰ อ.ม. ตตฺตตฺตริ, สึ.อ. ตตฺตตฺตริ

¹¹ สึ.อ. ตตฺถูปปฺนฺนา

กถณจ วิสาเข อุปกัถิถุจสส ชาตฐปสส อุปกุกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อุกกถณจ ปฏิจจ โลณณจ ปฏิจจ เครุกถณจ ปฏิจจ นาฬิกถณชสาสณจ¹² ปฏิจจ ปริสสส จ ตชช วายามံ ปฏิจจ. เอวံ โข วิสาเข อุปกัถิถุจสส ชาตฐปสส อุปกุกเมน ปริโยทปนา โหติ. เอวเมว โข วิสาเข อุปกัถิถุจสส จิตตสส อุปกุกเมน ปริโยทปนา โหติ.

กถณจ วิสาเข, อุปกัถิถุจสส จิตตสส อุปกุกเมน ปริโยทปนา โหติ ? อธิ วิสาเข อริยสาวโก เทวตา อนุสสรติ “สนฺติ เทวา จาตุम्मหาราชิกา, สนฺติ เทวา ตาวตีสา ฯเปฯ สนฺติ เทวา พุรหมกายิกา, สนฺติ เทวา ตพุตตริ, ยถารูปาย สทฺธาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิตฺ จุตา ตตฺถุปปนฺนา, มยหิปี ตถารูปา สทฺธา สํวิชฺชติ, ยถารูปเณ สี่เลน ... สุตฺน ... จาเคน ... ปณฺณาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อิตฺ จุตา ตตฺถุปปนฺนา, มยหิปี ตถารูปา ปณฺณา สํวิชฺชตี”ติ. ตสฺส อตฺตโน จ ตาสณฺจ เทวตานํ สทฺธณฺจ สี่ลณฺจ สุตฺนจ จาคณฺจ ปณฺณณฺจ อนุสสรโต จิตฺตํ ปสี่ทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตตสส อุปกุกิเลสสา เต ปหียนฺติ. อयํ วุจจติ วิสาเข อริยสาวโก เทวตุโปสถํ อุปวสตี, เทวตานิ สทฺธี สํวสตี, เทวตา อารพฺภ จิตฺตํ ปสี่ทติ, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ, เย จิตตสส อุปกุกิเลสสา, เต ปหียนฺติ. เอวံ โข วิสาเข อุปกัถิถุจสส จิตตสส อุปกุกเมน ปริโยทปนา โหติ. (๓. ๖)

ส โข โส วิสาเข อริยสาวโก อิติ ปฏิสถฺยจิกฺขติ: ยาวชี่ว อรหนฺโต ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิริตา นิหิตทณฺหา นิหิตสตุถา ลชฺชี่ ทยาปนฺนา สพฺพปาณญฺตหิตานุกมฺปี วิหรนฺติ, อหฺมปชฺช อิมณฺจ รตตี อิมณฺจ ทิวสํ ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิริโต นิหิตทณฺโท นิหิตสตุถิ ลชฺชี่ ทยาปนฺโน สพฺพปาณญฺตหิตานุกมฺปี วิหรามิ, อิมินาปี¹³ องฺเคน อรหฺตํ อนุกโรมิ, อุโปสเถ จ เม อุปวตุถิเถ ภวิสฺสตี.

ยาวชี่ว อรหนฺโต อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิริตา ทินฺนาทายี ทินฺนปฏิกงฺขี่ อเถเนน สฺจิจฺฐเตน อตฺตนา วิหรนฺติ, อหฺมปชฺช อิมณฺจ รตตี อิมณฺจ ทิวสํ อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิริโต ทินฺนาทายี ทินฺนปฏิกงฺขี่ อเถเนน สฺจิจฺฐเตน อตฺตนา วิหรามิ, อิมินาปี องฺเคน อรหฺตํ อนุกโรมิ, อุโปสเถ จ เม อุปวตุถิเถ ภวิสฺสตี.

ยาวชี่ว อรหนฺโต อพุรหมจริยํ ปหาย พุรหมจารี่ อาราจารี่¹⁴ วิรตา เมถุณา คามธมฺมา, อหฺมปชฺช อิมณฺจ รตตี อิมณฺจ ทิวสํ อพุรหมจริยํ ปหาย พุรหมจารี่ อาราจารี่ วิรโต เมถุณา คามธมฺมา, อิมินาปี องฺเคน อรหฺตํ อนุกโรมิ, อุโปสเถ จ เม อุปวตุถิเถ ภวิสฺสตี.

¹² อ. นาฬิกถณจ ปฏิจจ สณชสาสณจ

¹³ ส. อิมินาปหิ

¹⁴ อ. อนาจารย์

ยาวชีว์ อรหันโต มุสาวาท ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรตา สัจจวาที สัจจสนธา เกตา
 ปจจยิกา อวิสวาทกา โลกสฺส, อหฺมปฺชฺช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสฺ มุสาวาท ปหาย มุสาวาทา
 ปฏิวิรโต สัจจวาที สัจจสนฺโธ เกโต ปจจยิกโก อวิสวาทโก โลกสฺส, อิมินาปี องฺเคน อรหฺตํ อญฺกโรมิ,
 อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺวฺตฺโถ ภวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหันโต สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานํ ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา
 ปฏิวิรตา, อหฺมปฺชฺช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสฺ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานํ ปหาย สุราเมรยมชฺช
 ปมาทญฺจานา ปฏิวิรโต, อิมินาปี องฺเคน อรหฺตํ อญฺกโรมิ, อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺวฺตฺโถ ภวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหันโต เอกภตฺติกา รตฺตฺปรตา วิรตา วิกาลโกชฺนา, อหฺมปฺชฺช อิมญจ รตตี
 อิมญจ ทิวสฺ เอกภตฺติโก รตฺตฺปรโต วิรโต วิกาลโกชฺนา, อิมินาปี องฺเคน อรหฺตํ อญฺกโรมิ,
 อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺวฺตฺโถ ภวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหันโต นจฺจคฺตฺวาทิตฺติสฺสุทฺทสฺสนา มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑน
 วิญฺสณญฺจานา ปฏิวิรตา, อหฺมปฺชฺช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสฺ นจฺจคฺตฺวาทิตฺติสฺสุทฺทสฺสนา มาลา
 คนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิญฺสณญฺจานา ปฏิวิรโต, อิมินาปี องฺเคน อรหฺตํ อญฺกโรมิ อุโปสฺสโถ จ เม
 อุปฺวฺตฺโถ ภวิสฺสตี.

ยาวชีว์ อรหันโต อุจฺจาสยนมหาสยนํ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรตา นิจฺเสยฺยํ
 กปฺเปนฺติ มญฺจเก วา ตินฺสนธารเก วา, อหฺมปฺชฺช อิมญจ รตตี อิมญจ ทิวสฺ อุจฺจาสยนมหาสยนํ
 ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรโต นิจฺเสยฺยํ กปฺเปมิ มญฺจเก วา ตินฺสนธารเก วา, อิมินาปี
 องฺเคน อรหฺตํ อญฺกโรมิ, อุโปสฺสโถ จ เม อุปฺวฺตฺโถ ภวิสฺสตีตี.

เอวํ โข วิสาเข อริยุโปสฺสโถ โหติ. เอวํ อุปฺวฺตฺโถ โข วิสาเข อริยุโปสฺสโถ มหฺปฺผลโถ โหติ
 มหานิสฺสโถ มหาชฺชฺติโก มหาวิปฺผาโร.

กัวมหฺปฺผลโถ โหติ, กัวมหานิสฺสโถ, กัวมหาชฺชฺติโก, กัวมหาวิปฺผาโร ? เสยฺยถาปี วิสาเข โข
 อิมสฺสฺ สฬฺสณฺนํ มหาชนปทานํ ปหฺตฺรตฺตรตฺนํ¹⁵ อิสฺสริ ยาทิปจฺจํ รัชฺชํ กาเรยฺย. เสยฺยถึทำ :
 องฺคานํ มคฺชานํ กาสีนํ โกสลานํ วชฺชีนํ มลฺลานํ เจตฺตีนํ วัสฺสานํ¹⁶ กุณฺนํ ปญฺจาลานํ มจฺจานํ¹⁷

¹⁵ อ.ม. ปหฺตฺรตฺตรตฺนํ

¹⁶ อ.ม. วงฺคานํ

¹⁷ ม. มจฺจานํ

สุรเสนานัน อสฺสกาณัน อวณฺตีนันฺ คณฺฐารานันฺ กมฺโพชานันฺ. อฏฺฐจฺจนฺตมฺนฺนาคตฺตสฺส อฺอุโปสฺถสฺส เอตํ¹⁸ กัลลํ นาคคฺขมฺติ โสฬสฺสี. ตํ กิสฺส เหตุ ? กปณฺโณ วิสาเช มานุสฺสกํ รัชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อฺอุปฺนิธาย.

ยานิ วิสาเช มานุสฺสกานิ ปญฺญาส วสฺสทานิ, จาตุมฺมหาราชาธิกาณันฺ เทวานันฺ เอโส เอโก รตฺตินฺทิว, ¹⁹ ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรณ ทิพฺพานิ ปญฺจ วสฺสสตานิ จาตุมฺมหาราชาธิกาณันฺ เทวานันฺ อายุปฺปมาณฺ. จานันฺ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐจฺจนฺตมฺนฺนาคตํ อฺอุโปสฺถํ อฺอุปฺวสฺสิตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา จาตุมฺมหาราชาธิกาณันฺ เทวานันฺ สหฺพยตํ อฺอุปฺปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณฺโณ มานุสฺสกํ รัชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อฺอุปฺนิธาย.

ยํ วิสาเช มานุสฺสกํ วสฺสสตํ, ตาวตีสานันฺ เทวานันฺ เอโส เอโก รตฺตินฺทิว, ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรณ ทิพฺพํ วสฺสสฺสสฺสํ ตาวตีสานันฺ เทวานันฺ อายุปฺปมาณฺ. จานันฺ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐจฺจนฺตมฺนฺนาคตํ อฺอุโปสฺถํ อฺอุปฺวสฺสิตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา ตาวตีสานันฺ เทวานันฺ สหฺพยตํ อฺอุปฺปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณฺโณ มานุสฺสกํ รัชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อฺอุปฺนิธาย.

ยานิ วิสาเช มานุสฺสกานิ เทว วสฺสสตานิ, ยามานันฺ เทวานันฺ เอโส เอโก รตฺตินฺทิว ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรณ ทิพฺพานิ เทว วสฺสสฺสสฺสานิ ยามานันฺ เทวานันฺ อายุปฺปมาณฺ. จานันฺ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐจฺจนฺตมฺนฺนาคตํ อฺอุโปสฺถํ อฺอุปฺวสฺสิตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา ยามานันฺ เทวานันฺ สหฺพยตํ อฺอุปฺปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณฺโณ มานุสฺสกํ รัชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อฺอุปฺนิธาย.

ยานิ วิสาเช มานุสฺสกานิ จตฺตาริ วสฺสสตานิ, ตฺตฺสิตานันฺ เทวานันฺ เอโส เอโก รตฺตินฺทิว, ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรณ ทิพฺพานิ จตฺตาริ วสฺสสฺสสฺสานิ ตฺตฺสิตานันฺ เทวานันฺ อายุปฺปมาณฺ. จานันฺ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐจฺจนฺตมฺนฺนาคตํ อฺอุโปสฺถํ อฺอุปฺวสฺสิตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา ตฺตฺสิตานันฺ เทวานันฺ สหฺพยตํ อฺอุปฺปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณฺโณ มานุสฺสกํ รัชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อฺอุปฺนิธาย.

ยานิ วิสาเช มานุสฺสกานิ อฏฺฐจฺจนฺตมฺนฺนาคตํ, นิมฺมานรตฺตินันฺ เทวานันฺ เอโส เอโก รตฺตินฺทิว, ตาย รตฺตียา ตีสรตฺตียो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสฺมาสิโย สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรณ ทิพฺพานิ อฏฺฐจฺจนฺตมฺนฺนาคตํ, นิมฺมานรตฺตินันฺ เทวานันฺ อายุปฺปมาณฺ. จานันฺ โข ปเนตํ วิสาเช วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี

¹⁸ ม. เอกํ

¹⁹ ม. รตฺตินฺทิว

วา บุริโส วา อฏฺสงคสมนฺนาคตํ อูโปสถํ อูปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺนา นิมฺมานรตฺตํ
 เทวานํ สหฺพยตํ อูปปชฺชเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสํ ราชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ
 อูปนิธาย.

ยานิ วิสาเช มานุสกาणि โสฬส วสฺสสตานิ, ปรมิหมิตวสวตฺตํ เทวานํ เอโส เอโก
 รตฺตินฺทิว, ตาย รตฺตिया ตีสรตฺตियो มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเร
 ทิพฺพานิ โสฬส วสฺสสทฺสธาणि ปรมิหมิตวสวตฺตํ เทวานํ आयुप्पมาณํ. จานํ โข ปเนตํ วิสาเช
 วิชฺชติ, ยํ อิคฺคจฺจํ อิตฺถิ วา บุริโส วา อฏฺสงคสมนฺนาคตํ อูโปสถํ อูปวสิตฺวา กายสฺส เภทา
 ปรมฺมรณฺนา ปรมิหมิตวสวตฺตํ เทวานํ สหฺพยตํ อูปปชฺชเชยฺย. อิทํ โข ปเนตํ วิสาเช สนฺธาย ภาสิตํ
 กปณํ มานุสํ ราชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อูปนิธายาติ.

ปาถํ น หนฺน²⁰ น จาทินฺนมาทียะ²¹

มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สียา
 อพฺรหฺมจฺริยา วิรเมยฺย เมธฺนา
 รตฺตํ น ภูญฺเชยฺย วิกาลโกชนํ.
 มาลํ น ธาเร น จ คนฺธมาจเร
 มญฺเจ ฉมายํว สเยถ สนฺถเต
 เอตฺตฺหิ อฏฺสงคิกมาหุโปสถํ
 พุทฺเธน ทฺกฺขนฺตคฺคฺนา ปกาสิตํ.
 จนฺโท จ สฺสูโร²² จ อูโป สุตฺสสนฺนา
 โภภาสยฺนฺตา อญฺยนฺติ²³ ยาวตา
 ตโมนฺทา เต ปน อนฺตลิกฺขคา
 นภ ปภาสนฺติ ทิสาวโรจนา.
 เอตฺมฺหิ²⁴ ยํ วิชฺชติ อนฺตเร ฐนํ
 มุตฺตา มณฺนิ เวฬุริยญฺจ ภาทฺทกํ

²⁰ ส.อ. น หาน, ม. น หน

²¹ ฉ. จาทินฺนมาทียะ

²² ฉ.ม. สฺสูโร

²³ ฉ.ม. โภภาสยํ อญฺปริยฺนฺติ

²⁴ ฉ. เอตฺมฺหิ

สิงคี²⁵ สุวณฺณํ อถวาปี กาญจนํ
 ยํ ชาตรูปํ หนฺกนฺติ วุจฺจติ.
 อฏฺฐจฺจคุเปตสฺส อฺโปสฺสสฺส
 กลมฺปี²⁶ เต นานุภวณฺติ โสฬสี
 จนฺทปฺปภา ตารคณา จ สพฺเพ.
 ตสฺมา หิ นารี จ นโร จ สีลวา
 อฏฺฐจฺจคุเปตํ อฺปวสฺสฺสโปสฺสํ
 ปุญฺญานิ กตฺวาน สุขุทฺรยานิ,
 อนินฺทิตา สคฺคฺมฺเปนฺติ จานนฺติ. ทสมํ.

²⁵ ฉ.ม. สิงคี

²⁶ ก. กลมฺปี

๑๐. อุโบสถสูตร²⁷

ว่าด้วยอุโบสถ

[๗๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของนางวิสาขาหมิดรามาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น นางวิสาขาหมิดรามาตาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับในวันอุโบสถนั้น ถวายอภิเษกแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับนางวิสาขาดังนี้ว่า วิสาขา เธอมาจากที่ไหนแต่ยังวันเชียว

นางวิสาขากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมฉันจะรักษาอุโบสถ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า วิสาขา อุโบสถ ๓ ประการ

อุโบสถ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. โคपालอุโบสถ (อุโบสถที่ปฏิบัติอย่างคนเลี้ยงโค)

๒. นิคัณฐอุโบสถ (อุโบสถที่ปฏิบัติอย่างนิครนถ์)

๓. อริยอุโบสถ (อุโบสถปฏิบัติอย่างอริยสาวก)

โคपालอุโบสถ เป็นอย่างไร

คือ คนเลี้ยงโคในตอนเย็นมอบโคให้เจ้าของย่อมเห็นประจักษ์อย่างนี้ว่า วันนี้โคทั้งหลายเที่ยวไปในที่โน้น ๆ ตีมน้ำในแหล่งโน้น ๆ พรุ่งนี้ ในตอนเช้า โคทั้งหลายจักเที่ยวไปในที่โน้น ๆ จักตีมน้ำในแหล่งโน้น ๆ ฉันทใด คนที่รักษาอุโบสถบางคนในโลกนี้ก็นั้นเหมือนกัน คิดอย่างนี้ว่า “วันนี้ เราเองเคี้ยวกินของเคี้ยวชนิดนี้ ๆ บริโภคของกินชนิดนี้ ๆ พรุ่งนี้ ในตอนเช้า เราจักเคี้ยวกินของเคี้ยวชนิดนี้ ๆ จักบริโภคของกินชนิดนี้ ๆ” บุคคลนั้นมีใจประจักษ์ด้วยอภิษณาย่อมให้วันเวลาผ่านไปด้วยโลภะนั้น

วิสาขา โคपालอุโบสถเป็นอย่างนี้แล โคपालอุโบสถที่บุคคลรักษาอย่างนี้แล ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มีอาณิสสงส์มาก ไม่มีความรุ่งเรืองมาก ไม่แผ่ไพศาลมาก (๑)

นิคัณฐอุโบสถ เป็นอย่างไร

คือ มีสมณะนิกายหนึ่งนามว่านิครนถ์ นิครนถ์เหล่านั้นชักชวนสาวกอย่างนี้ว่า “มาเถิด พ่อคุณ ท่านจงลงอาญาในหมู่มสัตว์ที่อยู่ทางทิศตะวันออกเลยร้อยโยชน์ไป จงลงอาญาในหมู่มสัตว์ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเลยร้อยโยชน์ไป จงลงอาญาในหมู่มสัตว์ที่อยู่ทางทิศเหนือเลยร้อยโยชน์ไป จงลงอาญาในหมู่มสัตว์ที่อยู่ทางทิศใต้เลยร้อยโยชน์ไป” นิครนถ์เหล่านั้นชักชวนเพื่อเอ็นดูอนุเคราะห์สัตว์บ้างเหล่าไม่ชักชวนเพื่อเอ็นดูอนุเคราะห์สัตว์บ้างเหล่าด้วยประการฉะนี้ นิครนถ์เหล่านั้นชักชวนสาวกอย่างนี้ในวันอุโบสถวันนั้นว่า “มาเถิด พ่อคุณ ท่านจงทิ้งผ้าทุกชิ้น แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “เราไม่เป็นที่กังวลของใคร ๆ ในที่ไหน ๆ และตัวเราก็ไม่มีความกังวลในบุคคลและสิ่งของใด ๆ ในที่ไหน ๆ” แต่บิดาและมารดาของเขารู้ว่า “ผู้นี้เป็นบุตรของเรา” แม้เขาก็รู้ว่า “ท่านเหล่านี้เป็นบิดาและมารดาของเรา” อนึ่ง บุตรและภรรยาของเขารู้ว่า “ผู้นี้เป็นสามีของเรา” แม้ตัวเขาก็รู้ว่า “ผู้นี้เป็นบุตรและภรรยาของเรา” พวกทาส คนงาน และคนรับใช้ใกล้ชิดก็รู้ว่า “ผู้นี้เป็นนายของพวกเรา” แม้เขาก็รู้ว่า “คนเหล่านี้เป็นทาส คนงาน และคนรับใช้ใกล้ชิดของเรา” นิครนถ์เหล่านั้นชักชวนในการพูดเท็จในเวลาสมควรชักชวนในการพูดคำสัตย์ด้วยประการฉะนี้ เรากล่าวถึงกรรมนี้ของผู้เหล่านั้นว่าเป็นมุสาวาท พอล่วงราตรีนั้นไป เขาบริโภคโภคะเหล่านั้นที่เจ้าของไม่ได้ให้ เรากล่าวถึงกรรมนี้ของผู้เหล่านั้นว่าเป็นอทินนาทาน

วิสาขา นิคัณฐอุโบสถเป็นอย่างนี้แล นิคัณฐอุโบสถที่บุคคลรักษาอย่างนี้แล ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มี

²⁷ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร.

อานิสงส์มาก ไม่มีความรุ่งเรืองมาก ไม่แผ่ไพศาลมาก (๒)

อริยอุโบสถ เป็นอย่างไร

คือ ๑. การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสาวกที่ฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” เมื่ออริยสาวกระลึกถึงตถาคตอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิต²⁸เสียได้

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียรเปรียบเหมือนการทำศิระที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร

การทำศิระที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ การทำศิระที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้เพราะอาศัยตะกรัน²⁹ ดินเหนียว น้ำ และอาศัยความพยายามอันเหมาะสมแก่เหตุอันของบุคคล การทำศิระที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” เมื่อเธอรระลึกถึงตถาคตอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ อริยสาวกนี้เราเรียกว่า รักษาพรหมอุโบสถ³⁰ อยู่ร่วมกับพรหม และเพราะปรารถนาพรหม จิตของเธอจึงผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล (๓ ก)

๒. การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงพระธรรมว่า “พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล³¹ ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน” เมื่อเธอรระลึกถึงพระธรรมอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียรเปรียบเหมือนการทำกายที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร

²⁸ เครื่องเศร้าหมองแห่งจิต หมายถึงนิรวรณ ๕ ประการ คือ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และวิจิกิจฉา (อง.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๑/๒๑๗)

²⁹ ตะกรัน หมายถึงตะกอนที่จับเกาะอยู่กันภาชนะ ในที่นี้หมายถึงเอาตะกรันมะขามป้อม (อง.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๑/๒๑๗)

³⁰ พรหมอุโบสถ หมายถึงอุโบสถที่รักษาโดยระลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คำว่า “พรหม” ในที่นี้หมายถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (อง.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๑/๒๑๘)

³¹ ไม่ประกอบด้วยกาล หมายถึงให้ผลไม่จำกัดกาล คือไม่ขึ้นกับกาลเวลา ไม่จำกัดด้วยกาล ให้ผลแก่ ผู้ปฏิบัติทุกเวลาทุกโอกาส บรรลุเมื่อใดก็ได้รับผลเมื่อนั้น (อง.ติก.อ. (บาลี) ๒/๕๖/๑๕๘, อง.ติก.ฎีกา (บาลี) ๒/๕๖/๑๖๑)

การทำกายที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ การทำกายที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้เพราะอาศัยเชือก ผงอาบน้ำ และอาศัยความพยายามอันเหมาะสมแก่เหตุนั้นของคุณคน การทำกายที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงพระธรรมว่า “พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ฯลฯ อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน” เมื่อเออระลึกถึงพระธรรมอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

อริยสาวกนี้เราเรียกว่ารักษารัมมอุโบสถ³² อยู่ร่วมกับบรรพชิต และเพราะปรารภธรรม จิตของเธอจึงผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล (๓ ข)

๓. การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล³³ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญ อันยอดเยี่ยมของโลก” เมื่อเออระลึกถึงพระสงฆ์อยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความ ปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียรเปรียบเหมือนการทำผ้าที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ความเพียร

การทำผ้าที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ การทำผ้าที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้เพราะอาศัยเกลือ น้ำด่าง โคมัย น้ำและอาศัยความพยายามอันเหมาะสมแก่เหตุนั้นของคุณคน การทำผ้าที่เปื้อนให้สะอาดย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก” เมื่อเออระลึกถึงพระสงฆ์อยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ อริยสาวกนี้เราเรียกว่ารักษาสังฆอุโบสถ³⁴ อยู่ร่วมกับพระสงฆ์ และเพราะปรารภสงฆ์ จิตของเธอจึงผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล (๓ ค)

๔. การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร

³² **รัมมอุโบสถ** หมายถึงอุโบสถที่รักษารวมโลกุตตรธรรม ๘ ประการ คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ (อภ.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๑/๒๑๘)

³³ **๘ บุคคล** ได้แก่ (๑) พระผู้บรรลุนิพพาน (๒) พระผู้ดำรงอยู่ในนิพพาน (๓) พระผู้บรรลุนิพพานแล้ว (๔) พระผู้ดำรงอยู่ในนิพพานแล้ว (๕) พระผู้บรรลุนิพพานแล้ว (๖) พระผู้ดำรงอยู่ในนิพพานแล้ว (๗) พระผู้บรรลุนิพพานแล้ว (๘) พระผู้ดำรงอยู่ในนิพพานแล้ว (อภ.ป. (ไทย) ๓๖/๒๐๗/๒๒๙)

³⁴ **สังฆอุโบสถ** หมายถึงอุโบสถที่รักษารวมอริยบุคคล ๘ จำพวก (อภ.ติก.อ. (บาลี) ๒/๗๑/๒๑๘)

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงศีลของตนที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทแก่ตัว ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตักต้อนและทมิฬครุครอบงำ เป็นไป เพื่อสมาธิ เมื่อเธอระลึกถึงศีลอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียรเปรียบเทียบเหมือนการทำกระจกเงาที่มัวให้ใสย่อมมีได้ด้วยความเพียร

การทำกระจกเงาที่มัวให้ใสย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ การทำกระจกเงาที่มัวให้ใสย่อมมีได้เพราะอาศัยน้ำมัน ถ้ำ แปร และอาศัยความพยายามอันเหมาะสมแก่เหตุอันของบุคคล การทำกระจกเงาที่มัวให้ใสย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงศีลของตนที่ไม่ขาด ฯลฯ เป็นไปเพื่อสมาธิ เมื่อเธอระลึกถึงศีลของตนอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ อริยสาวกนี้เราเรียกว่า รักษาศีลอุโบสถ อยู่ร่วมกับศีล และเพราะปรารถนาศีล จิตของเธอจึงผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล (๓๓ ข)

๕. การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้ว ย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงเทวดาว่า “เทวดาชั้นจาตุมหาราช ชั้น ดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เทวดาที่นับเนื่องในหมู่พรหม เทวดาชั้นที่สูงกว่านั้นขึ้นไปมีอยู่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่น ไฉ จิตจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น แม้ตัวเราก็มีศรัทธาเช่นนั้นอยู่พร้อม เทวดาเหล่านั้น ประกอบด้วยศีลเช่นใด จิตจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น แม้ตัวเราก็มีศีลเช่นนั้นอยู่พร้อม เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จิตจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น แม้ตัวเราก็มีสุตะ เช่นนั้นอยู่พร้อม เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด จิตจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น แม้ตัวเราก็มีจาคะเช่นนั้นอยู่พร้อม เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จิตจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น แม้ตัวเราก็มีปัญญาเช่นนั้นอยู่พร้อม” เมื่อเธอระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาทั้งของตนและของเทวดาเหล่านั้นอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียรเปรียบเทียบเหมือนการทำทองที่หมองให้สุกใสย่อมมีได้ด้วยความเพียร

การทำทองที่หมองให้สุกใสย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ การทำทองที่หมองให้สุกใสย่อมมีได้เพราะอาศัยบ้ำหลอม เกลือ ยางไม้ คิมและความพยายามที่เหมาะสมแก่เหตุอันของบุคคล การทำทองที่หมองให้สุกใสย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล

การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียร เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงเทวดาว่า “เทวดาชั้นจาตุมหาราช ชั้น ดาวดึงส์ ฯลฯ เทวดาที่นับเนื่องในหมู่พรหม เทวดาชั้นที่สูงกว่านั้นขึ้นไปมีอยู่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จิตจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น แม้ตัวเราก็มีศรัทธาเช่นนั้นอยู่พร้อม เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด ฯลฯ สุตะ ฯลฯ จาคะ ฯลฯ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จิตจากภพนี้ไปเกิดในภพนั้น แม้ตัวเราก็มีปัญญาเช่นนั้นอยู่พร้อม” เมื่อเธอระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาทั้งของตนและของเทวดาเหล่านั้นอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ อริยสาวกนี้เราเรียกว่า รักษา

เทวดาอุโบสถ อยู่ร่วมกับเทวดา และเพราะปรารถนาเทวดา จิตของเธอจึงผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ ด้วยความเพียร เป็นอย่างนี้แล (๓ ง)

อริยสาวกนั้นย่อมเห็นประจักษ์ว่า “พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือวางทัณฑอาวุธ และคัสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือวางทัณฑอาวุธ และคัสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม้เราจะเชื่อว่าจะทำตามพระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือรับเอาแต่ของที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ ถือเอาแต่ของที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็น คนสะอาด อยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม้เราจะเชื่อว่าจะทำตาม พระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์³⁵ คือประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้านอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้านอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม้เราจะเชื่อว่าจะทำตามพระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือพูดแต่คำสัตย์ ดำรงความ สัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก นำเชื่อถือ ไม่หลอกลวงชาวโลกอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่คำสัตย์ ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก นำเชื่อถือ ไม่หลอกลวงชาวโลกอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม้เราจะเชื่อว่าจะทำตามพระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย³⁶อันเป็นเหตุแห่งความประมาทอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม้เราจะเชื่อว่าจะทำตามพระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

พระอรหันต์ทั้งหลายชั้นมือเดียว ไม่ชั้นตอนกลางคืน เว้นขาดจากการฉันอาหารในเวลาวิกาลอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็บริโภคมือเดียว ไม่บริโภคตอนกลางคืน เว้นขาดจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาลอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม้เราจะเชื่อว่าจะทำตามพระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

พระอรหันต์ทั้งหลายเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี การดู การละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล และจากการทัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีนผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัวอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี การดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล และจากการทัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอมและเครื่องประทีนผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัวอยู่ตลอดวันหนึ่งและ คืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม้เราจะเชื่อว่าจะทำตามพระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

³⁵ **พรหมจรรย์** มีความหมายหลายนัย ในที่นี้หมายถึงเมถุนวิริติ หรือการงดเว้นจากเมถุนธรรม คือกิจ ของคนคู่ การร่วมประเวณี หรือการเสพสังวาสกัน (ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๑๘๙/๑๖๐)

³⁶ **สุราและเมรัย** หมายถึงสุรา ๕ อย่าง คือ (๑) สุราแบ่ง (๒) สุราขนม (๓) สุราข้าวสุก (๔) สุราใส่เชื้อ (๕) สุราผสมเครื่องปรุง และเมรัย ๕ อย่าง คือ (๑) เครื่องดองดอกไม้ (๒) เครื่องดองผลไม้ (๓) เครื่องดองน้ำอ้อย (๔) เครื่องดองน้ำผึ้ง (๕) เครื่องดองผสมเครื่องปรุง (ขุ.ขุ.อ. (บาลี) ๑๗-๑๘)

พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือบนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจาก ที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือบนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้เราเชื่อว่าจะทำตามพระอรหันต์และรักษาอุโบสถ

วิชาชา อริยอุโบสถเป็นอย่างนี้แล อริยอุโบสถที่บุคคลรักษาอย่างนี้แลย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฉ่ไพศาลมาก

อริยอุโบสถมีผลมากเพียงไร มีอานิสงส์มากเพียงไร มีความรุ่งเรืองมาก เพียงไร แฉ่ไพศาลมากเพียงไร

คือ เปรียบเหมือนพระราชาพระองค์ใดพึงครองราชย์ เป็นอิศราธิบดี(เป็นผู้ ยิ่งใหญ่เหนือกว่าผู้อื่น)แห่งชนบทใหญ่ ๑๖ แคว้นที่สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ เหล่านี้คือ อังคะ มคธะ กาสี โกลละ วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสดกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ การครองราชย์ของพระราชาพระองค์นั้นยัง มีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๕๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๕๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือสตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึง เข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้นี้แลว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๑๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือสตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้นี้แลว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๒๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นยามา ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๒,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นยามา ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือสตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นยามา ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้นี้แลว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๔๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดุสิต ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๔,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดุสิต ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือสตรีหรือบุรุษ บางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นดุสิต ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้นี้แลว่า ราชสมบัติของ มนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๘๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นนิมมานรดี ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๘,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นนิมมานรดี ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือสตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้นี้แลว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตดี ๓๐ ราตรี โดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้น ปรินิมิตวสวัตดี ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่ เป็นไปได้ คือสตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วย องค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตดี ข้อนี้เรากล่าวหมายถึง เรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงลักทรัพย์
 ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา
 พึงงดเว้นจากเมถุนที่เป็นความประพฤติไม่ประเสริฐ
 ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ในเวลากลางคืน
 ไม่พึงทัดทรงดอกไม้ ไม่พึงลูบไล้ของหอม
 และพึงนอนบนเตียง บนพื้น หรือบนที่ปูลาดไว้
 บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า
 อุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล
 ที่พระพุทธเจ้าผู้ถึงที่สุดทุกข์ทรงประกาศไว้
 ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ทั้งสอง
 งดงามส่องสว่างโคจรไปทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด
 ก็ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์นั้น
 กำจัดความมืดไปในอากาศ
 ทำให้ทิศสว่างไสว ส่องแสงอยู่ในอากาศ
 ทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด
 ทรัพย์ คือแก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์
 ทองสิงคี่และทองคำ ตลอดถึงทองชื่อว่าหฐกะ
 เท่าที่มีอยู่ในสถานที่ประมาณเท่านั้น
 และแสงจันทร์ หมู่ดาวทั้งหมด ยังไม่ถึงแม้เสี้ยวที่ ๑๖
 ของอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘
 เพราะฉะนั้นแล สตรีหรือบุรุษผู้มีศีล
 รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘
 ทำบุญที่มีสุขเป็นกำไร ไม่ถูกนิทา ย่อมเข้าถึงสวรรค์

อุโปสถสูตรที่ ๑๐ จบ